ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԹԱՒՇԵԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա. ՓՈՒԼ

(13 – 23 ԱՊՐԻԼ 2018)

ՋԱՀԱԿԻՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ԺԶ.

ԳԱՀԻՐԷ
2018

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԹԱՒՇԵԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա. ՓՈՒԼ

(13 – 23 ԱՊՐԻԼ 2018)

ՋԱՀԱԿԻՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ԺԶ.

ԳԱՀԻՐԷ
2018

Ճահակիր շաբաթաթերթ
Տնօրէն եւ խմբագիր՝ Մարտիրոս Պալեան
Խմբագրական խորհրդատու՝ Հայկ Աւագեան

Այս գրքոյկը հրատարակուած է սահմանափակ տպաքանակով։
Ան չէ նախատեսուած վաճառքի համար։ Անվճար կը տրամադրուի
գրադարաններուն եւ նիւթով հետաքրքրուողներուն։

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com

ԹԱՒՇԵԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա. ՓՈՒԼ

(13 – 23 ԱՊՐԻԼ 2018)

ՄՈՒՏՔ

Աւելի քան 10 օր տեւած զանգուածային ցոյցերու հետեւանքով, Ապրիլ 23-ին, ժամը 4-ը (Հայաստանի ժամով) հազիւ անցած, Սերժ Սարգսեան կը ստիպուի պաշտօնապէս հրաժարիլ ընդամէնը մէկ շաբաթ առաջ ստանձնած վարչապետի պաշտօնէն։

Ծանօթ է, որ 2015 Դեկտեմբերին՝ սովորական խախտումներով կայացած հանրաքուէի միջոցով Հայաստան կ'ունենար «բարեփոխուած» սահմանադրութիւն մը։ Այդ ժամանակ տակաւին յստակ չէր նոր սահմանադրութեան բուն դրդապատճառը, լրատուամիջոցները չէին բացայայտած «բարեփոխուած» կէտերուն իմաստը, իսկ չոր ու անհրապոյր երկար սահմանադրութիւններ կարդալը, եւ տակաւին հինը նորին հետ համեմատելը, մատչելի ու հաճելի աշխատանք մը չէ բնաւ։ Բայց 2017-ին արդէն ամէն բան յստակ էր։ «Բարեփոխութիւն»-ները կատարուած էին հիմք ունենալով մէկ սկզբունք՝ նախագահին իրաւասութիւնները փոխադրել վարչապետին, Հայաստանը իբր վերածելով խորհրդարանային վարչակարգի։ Այսօրուան վարչապետը ունի Հայաստանի նախորդ նախագահներուն իշխանութիւնը։ Երկիրը կառավարողը վարչապետն է, իսկ այդ վարչապետը պէտք է ըլլար Սերժ Սարգսեան, որ խորհրդարանականներու դիւրին քուէարկութենէն ետք, 2018 Ապրիլ 17-ին կը ստանձնէ իր նոր պաշտօնը իբրեւ վարչապետ։ Կոմերիտմիութեան նախկին առաջին քարտուղար, կոմկուսի նախկին վարիչ, ղարաբաղեան պատերազմի գրասենեկային «հերոս», ընտրական զեղծարարութեամբ եւ Մարտ 1-ի արիւնահեղութեամբ նախագահական գահ բարձրացած, դարձեալ ընտրական զեղծարարութեամբ նախագահական երկրորդ շրջանը բռնագրաւած Սերժ Սարգսեանի վերարտադրութիւնը արդէն որոշուած էր 2015-ին, եթէ ոչ շատ աւելի առաջ։

Նախագահ-վարչապետի խաղաքարտը տարբեր միջոցներով արդէն «յաջողութեամբ» կիրարկած էին մեր ջերմագոյն բարեկամը՝ Փութին, եւ նոյնքան ջերմագոյն թշնամին՝ Էրտողան։ Հայաստանն ալ միացաւ անոնց։ Իշխանութիւնը ազգութիւն չի ճանչնար։ Բայց ազգերը տարբեր են։ Հայաստանի հասարակութիւնը չհանդուրժեց այս խաղը։

Պէտք է նշել, որ Սերժ Սարգսեանի նախագահութեան տասը տարիներուն՝ 2008-2017-ին, Հայաստանէն արտագաղթած է 373 հազար մարդ։ 2017 Յուլիս 1-ի դրութեամբ Հայաստանի մնայուն բնակչութեան թիւը եղած է 2,979,900։ Միայն 2017-ի առաջին վեց ամիսները բնակչութեան թիւը նուազած է 6200 մարդով։ Իսկ Սարգսեան յայտարարեց՝ որ 2040-ին բնակչութեան թիւը պիտի հասնի 4 միլիոնի։ Տասը տարուան նախագահական ձախողութիւնը պիտի փոխհատուցէ վարչապետութեան շրջանին։ Կա՞յ աւելի վտանգաւոր ձախողութիւն քան երկիրի մը բնակչութեան թիւի նուազումը։

Սարգսեանի տարիներուն բնակչութեան աղքատութիւնը աւելցաւ 2.3 տոկոսով, 2015-ին աղքատներուն թիւը հասնելով 900 հազարի, որոնցմէ 310 հազարը՝ շատ աղքատ, եւ վերջիններէն 60 հազարը՝ ծայրայեղ աղքատ։[1]

Չխօսելով փտածութեան աստիճանին մասին, որ կը յարմարի Տարօն Աճէմօղլուի եւ Ճէյմս Ռոպինսոնի կարծիքին.

> *[Ա]ղքատ երկիրները աղքատ են որովհետեւ իշխանութիւն ունեցող անձերը այնպիսի ընտրութիւններ կը կատարեն՝ որոնք կը ստեղծեն աղքատութիւն։ Անոնք սխալ կը գործեն ոչ թէ սխալմամբ կամ անգիտութեամբ այլ նպատակով։*[2]

Ասիկա պատահելու համար, անհրաժեշտ էր ստեղծել փտածութեան վերահսկուած համակարգ մը, զոր յաջողութեամբ գլուխ հանեց Սարգսեան։

Ասոնց կարելի է աւելցնել խօսքի ազատութեան սահմանափակումներ, քաղաքական բանտարկութիւններ եւ այլ բռնաճնշումներ, գաղափար մը կազմելու համար Սարգսեանի տարիներու «նուաճում»-ներուն մասին։

Սերժ Սարգսեան, օլիկարքական փոքրագոյն քլիքի մը հետ կազմած էր առաւելագոյն ուժ եւ իշխանութիւն, որոնց միջոցով յաջողած էր մնալ իշխանութեան գլուխը, փոխած էր սահմանադրութիւնը յօգուտ իրեն եւ կազմած ամբողջապէս իրեն ի նպաստ խորհրդարան մը՝ ուր կը գերիշխէր օլիկարքական ձայնը եւ անձայն ու աննշան ընդդիմութիւնը, ձեւակերպած էր օլիկարքական շահերը ծառայող դատական կազմ, ամրացուցած օլիկարքական յառաջընթացը ապահովող օրէնսդրութիւն։ Օրինականութիւն մը՝ զոր իշխանութիւնը ձեւակերպած էր իր անձնական պաշտպանութեան համար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ՄԷՋ

2018 Մարտ 31-ին, Քաղաքացիական Պայմանագիր կուսակցութիւնը Նիկոլ Փաշինեանի ղեկավարութեամբ կը ձեռնարկէ Իմ Քայլը նախաձեռնութիւնը, որ քալել սկսելով Գիւմրիէն, անցնելով Սպիտակէն, Վանաձորէն, Դիլիջանէն, Սեւանէն, Հրազդանէն եւ Աբովեանէն, Ապրիլ 13-ին կը հասնի Երեւան, եւ միանալով Մերժիր Սերժին նախաձեռնութեան եւ Յանուն Հայաստան Պետութեան ճակատին, Ազատութեան Հրապարակը կը սկսի հանրահաւաքները, յայտարարելով խաղաղ քաղաքացիական անհնազանդութեան սկիզբը։ Փաշինեան առաջ կը նետէ թաւշեայ յեղափոխութիւն հասկացողութիւնը, որ կը գտնէ լայն ընդունելութիւն։ Ան կը յայտարարէ, որ առ այժմ ունի մէկ գլխաւոր նպատակ՝ ժողովրդական շարժումի միջոցով հասնիլ Սերժ Սարգսեանի հրաժարականին։ Գլխաւոր կարգախօսը կ’ըլլայ՝ «Սերժիկ, հեռացի՛ր»։

Յաջորդող օրերը Նիկոլ Փաշինեանի առաջնորդութեամբ բողոքները կը շարունակուին երթերու միջոցով, որոնք երեկոյեան կը հանգրուանին Ֆրանսայի եւ յատկապէս Հանրապետութեան Հրապարակները՝ հանրահաւաքի համար։ Հետզհետէ շարժումը կ’ընդարձակուի Երեւանի տարբեր թաղամասեր եւ կ’ընդգրկէ ուրիշ քաղաքներ, կը ներգրաւուին նոր տարրեր, տեղի կ’ունենան գործադուլեր, դասադուլեր, ստորահաւաքներ եւ այլն։

Յոյցերու թէժ օրերուն, Ապրիլ 22-ին, հրապարակագիր եւ մտաւորական Վահան Իշխանեան ֆէյսպուքեան էջին մէջ շատ ճիշդ կը գնահատէ Նիկոլ Փաշինեանի անձը.

> *Նիկոլ Փաշինեանը այն բացառիկ գործիչներից է, որ պաշտօն չի ունեցել ու որեւէ կոռուպցիայի հետ կապուած չի, դեմոկրատ հայեացքներ ունի, իսկ այս շարժման նոր ռազմավարութիւնը ցոյց է տալիս թէ նա ինչպէս է հասկացել իր նախկին սխալները ու գաղափարական եզրակացութեան եկել. ռազմավարութիւնը գաղափարախօսութիւն է, իսկ Նիկոլի ռազմավարութիւնը հաւասարութեան, արդարութեան, հանդուրժողականութեան եւ բռնութիւնը մերժելու վրայ է հիմնուած։ Իսկ նրա ժողովրդականութիւնը՝ բոլոր ցոյցերի առաջից գնալն ու ճամփեքը փակելը, այդ հաւասար լինելը բոլորի հետ, շատ ոգեւորիչ է։ Հայ քաղաքական դաշտում Նիկոլը ամենաարժանաւոր գործիչն է։*
>
> *Նա իր բացառիկ կամքի ու հաւատի շնորհիւ հասաւ նրան որ բացուեց ամբողջ հայ ժողովրդի թաքնուած դժգոհութիւնը մենատիրական իշխանութիւնից, յուսահատուած ու վախեցած մարդիկ դուրս եկան փողոց ու բացայայտեցին երկրում իշխող կեղծիքը։ Եւ դրա համար նա ձերբակալուած է։*

Փաշինեան այն բացառիկ գործիչներէն է, որ կը տիրապետէ թէ՛ դիւանագիտական եւ թէ՛ ցուցարարական-ժողովրդային արհեստավարժութիւններուն։ Իրեն համար այս երկուքը փոխլրացնող երեւոյթներ են, անոնց միջեւ սահմանազծում ու սահմանաբաժանում չկայ։ Փողոցն ու խորհրդարանը կը խօսին մէկ լեզու, երկուքն ալ մաս կը կազմեն օրինականութեան։ Եւ այստեղ է իր առաւելութիւններէն մէկը։

Ժողովրդային օրինականութիւնը տապալելու իշխանութիւններուն փորձերը պսակուեցան անյաջողութեամբ։ Ապրիլ 22-ին, իշխանական օրինականութիւնը խախտելու պատրուակով Փաշինեանի մէկօրեայ ձերբակալութիւնը ունեցաւ իր հակազդեցութիւնը հասարակութեան վրայ, որուն համար գոյութիւն ունէր մէկ օրինականութիւն, զոր կարելի է անուանել «ազատագրութիւն» բայց ոչ «ազատութիւն»։

ՆՈՐ ԵՆԹԱԿԱՆԵՐ

Պատմաբան Արա Սանճեան ֆէյսպուքեան Ապրիլ 16-ի գրառումով կը տեսնէ նոր ենթականերու յայտնութիւնը.

Կարճ գրեմ տպաւորութիւնս Երկուշաբթի օրուան [16 *Ապրիլ*] *երեւանեան իրադարձութիւններուն առաջին ժամերուն մասին։ Բողոքող զանգուածին մէջ չկայ* 1988-*ի յայտնի դէմքերէն եւ ո՛չ մէկը։ Սա երիտասարդութիւն է, որ մեծ մասամբ ծնած է* 1988-*էն ետք, նոյնիսկ՝* 21 *Սեպտեմբեր* 1991-*էն ետք։ Այսօրուան իշխանաւորները իբրեւ ինքնարդարացում այլեւս ասոնց չեն կրնան հակադարձել յիշեցնելով ՀՀՇ-ի, Տէր Պետրոսեանի, Վանոյի ու Վազգէն Սարգսեանի իրաւացի ու թուացեալ մեղքերն ու թերութիւնները։ Այս սերունդին հետ չեն կրնար խօսիլ սովորական դարձած այս համեմատութիւններով։ Այս սերունդը իրաւունք ունի պահանջելու ժողովրդավարական սկզբունքներու անշեղ կատարումը։ Իր «անցեալը» մաքուր է...։*

Մշակութաբան Աղասի Թաթեւոսեան եւս նոր ենթակայի մը գոյութիւնը դիտել կու տայ.

Ինչ վերաբերում է մեթոդաբանութեան նորութիւն լինելուն, ինքը մի քիչ աւելի շատ նման է նախորդ քաղաքացիական ակտիւութիւններին։ Այն հետաքրքիր է նոր, երիտասարդական նշաններով, նորարարական ձեւերով։ Լաւ է, որ ակտիւութիւն է մտնում ասպարէզ, լաւ է, որ գոնէ ճահիճը մի փոքր ցրւում է։[3]

Ան կ՚աւելցնէ՝ թէ տեղի ունեցածը «աւելի շատ կարծէք թէ ընթացիկ մի բողոք է, որը պարզապէս մարդկանց, յատկապէս երիտասարդութեանն ասում է՝ սթափուէք, դուրս եկէք այդ թմբիրից, փորձէք մտածել, որ այսպէս չի կարելի շարունակել, սա ճգնաժամ է։ Այդ առումով, գուցէ այն փոքր ներուժը, որը Հայաստանում կայ, միգուցէ կարող է ինչ-որ աշխուժութիւն հաղորդել։ Այդ առումով, կարող է արդիւնաւէտ լինել։ Այսինքն՝ սա ընթացիկ քայլ է, ոչ թէ վերջնական, խոշոր արդիւնքի բերող քայլ։»

Քաղաքագէտ Գագիկ Համբարեան կը խօսի 18-25 տարեկան անձերու մասին.

Իշխանութիւնները նախկին փորձից ելնելով՝ նոյն բեսպրեդէլը շարունակում են, սակայն սա արդէն չի ընդունում երիտասարդ սերունդը: Մեծերը կուլ տուեցին, միջին սերունդը զիջեց, հիմա 18-25 *տարեկանները չեն զիջում: Հիմա թող Սերժ Սարգսեանը գնայ ու լեզու գտնի այդ* 18-25 *տարեկանների հետ:*[4]

Լեզուաբան Հրաչ Մարտիրոսեան Ապրիլ 18-ի ֆէյսպուքեան գրառումին մէջ նոյնպէս կը նշէ՝ որ կատարուածը ժողովրդական շարժում մըն է, ուր երիտասարդները կը խաղան նշանակալի դեր.

Այս երեք օրն արդէն ակնյայտ դարձաւ, որ գործ ունենք ոչ թէ «Նիկոլի մոլորեալների» անկապ խմբերի հետ, այլ ժողովրդական լայն շարժման: Շատ բնութագրական է, որ իշխանութիւնները շարունակում են արհամարհել նրանց ու չտեսնել ոչինչ «օրինազանցութիւնից» բացի: Շարժման ծրագիր, հնարաւոր սխալներ, անորոշ հանգուցալուծման վտանգ եւ այլն՝ չգիտեմ, սրանք այլ հարցեր են, մի կողմ եմ թողնում: Կարեւորը մարդկանց (յատկապէս երիտասարդների) սկզբունքայնութիւնն է, երկիրն աւելի լաւը դարձնելու կամքը, համերաշխութիւնը, ինքնակազմակերպման կարողութիւնը: Ես չեմ կասկածում նրանց (մեծ մասի) ազնուութեանը: Ջէնքը, բռնութիւնն ու անկարգութիւնները բացառող այս շարժման բարութեան վարակիչ շղարշի տակ կը զգաստանան ու կը շտկուեն նոյնիսկ այնպիսի մարդիկ, որոնք չա՜տ վտանգաւոր կը լինէին, եթէ շարժման ղեկավարներն ընտրած լինէին բռնութեան ու աւերի ոճը:

Կ’ակնկալուի, որ այս նոր ենթակաները յետյեղափոխական շրջանին էական դեր խաղան քաղաքացիական հասարակութեան այլազան ոլորտներուն:

ՈՉ-ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ

Աւանդական Սփիւռքէն շատ բան կարելի չէր ակնկալել: Սովորական բառերը մշտաներկայ էին՝ «մտահոգուած ենք յառաջացած կացութենէն», «կարեւոր է երկխօսութիւնը», «ներելի չէ որ հայու արիւն հոսի» (հոգ չէ եթէ ոչ-հայու արիւն հոսի) եւ այլն: Կամ քիչ մը նահանջելով Սփիւռքը կը շնորհաւորէ վարչապետին, կարծէք բան մը տեղի չէ ունեցած: Կամ ալ քիչ մը առաջ անցնելով պաշտօնապէս կը յայտարարէ իշխանութեան փտածութեան պատճառով յառաջացած հասարակական անարդարութիւնները, եւ իր պարտականութիւնը լիովին կատարած ըլլալով կը շարունակէ ձմեռնաքունը:

Ոչ-աւանդական Սփիւռքն էր որ փորձեց իր ներկայութիւնը զգալի դարձնել, թէեւ միշտ մնալով արձագանգողի դերակատարութեան մէջ:

Հայկական Վերածնունդ սփիւռքեան կազմակերպութիւնը Ապրիլ 18-ին կը հրապարակէ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

Հայկական Վերածնունդ սփիւռքեան կազմակերպութիւնն իր զօրակցութիւնն է յայտնում վերջին օրերին Հայաստանում տեղի ունեցող մեծաքանակ քաղաքացիական շարժմանը, որի նպատակն է խաղաղ քաղաքացիական անհնազանդութեան միջոցով հեռացնել Սերժ Սարգսեանի ռեժիմը եւ հաստատել ժողովրդավարական իշխանութիւն։ Այս օրերին բազմաթիւ սփիւռքահայեր նոյնպէս հետեւում են Հայաստանի իրադարձութիւններին եւ միանշանակ սատարում են ժողովրդի խաղաղ հանրահաւաքներն ու երթերը։ Միանգամայն պարզ է, որ կեղծիքներով իրականացուած սահմանադրական փոփոխութիւնների նպատակն էր Սերժ Սարգսեանի իշխանութեան 3-րդ ժամկէտ տալը։ Թէ Հայաստանի ներսում եւ թէ սփիւռքում գերակշռող մեծամասնութիւնը դէմ է, որ Սերժ Սարգսեանը շարունակի ղեկավարել որպէս վարչապետ եւ անընդունելի է համարում Հայաստանում ասիական միանձնեայ իշխանութեան տարբերակը։

Ողջունում ենք Նիկոլ Փաշինեանի եւ շարժման այլ կազմակերպիչների պատասխանատու եւ գրագէտ կազմակերպչական աշխատանքը։ Կարեւոր ենք համարում, որ շարժումը այժմ իր առջեւ նպատակ է դրել իրականացնել թաւշեայ յեղափոխութիւն։ Խաղաղ, քաղաքացիական անհնազանդութեան մեթոդներով իրականացուող յեղափոխութեան անհրաժեշտութիւնը Հայաստանում վաղուց է հասունացել, իսկ բռնակալական ռեժիմի անյապաղ հեռացումը այլընտրանք չունի։

Հայաստանում եւ սփիւռքում գործող բոլոր կուսակցութիւններին եւ հասարակական կազմակերպութիւններին կոչ ենք անում միանալ պայքարող ժողովրդին եւ ընդվզել։ Յոյս ենք յայտնում, որ առաջիկայում շարժմանը կը միանան բազմաթիւ այլ քաղաքացիներ, մտաւորականներ եւ ընդդիմադիր քաղաքական գործիչներ։[5]

Ամերիկահայ անուանի երաժիշտ եւ աքթիւիսթ Սերժ Թանկեան Ֆէյսպուքի մէջ Ապրիլ 18-ին կը գրէ.

Հայաստանում անհաւանական մի բան է կատարւում, վերջապէս։ Քաղաքացիական անհնազանդութիւնը մեծանում է եւ վերաճում է գործադուլների եւ դասադուլների՝ ընդդէմ անարդար, կոռումպացուած էլիտայի։ Սա նոր Հայաստանի առաջին շաբաթն է, եւ ինչ էլ տեղի ունենայ, յուսալքութիւնը վերացած է։ Սերժ Սարգսեանն (հին նախագահ, նոր վարչապետ) ընդունել է, որ բնակչութեան 60 տոկոսը իրեն չի սիրում եւ համաձայն չէ իր հետ։ Այդուհանդերձ, նա շարունակում է իր հովանաւորչական մօտեցումն ու կառավարումը։ Սե՛րժ, առանց անարգանքի, բայց դու մեր հայրը չես, եւ մենք քո զաւակները չենք։ Դու ծառայել ես Հայաստանի ժողովրդին եւ այլեւս կենսունակ, յարգուած ղեկավար չես…։

Գրառումը կատարուած է անգլերէն։ Նիկոլ Փաշինեան հանրահաւաքին կը կարդայ անոր արեւելահայերէն թարգմանութիւնը, որմէ ետք ժողովուրդը կը սկսի վանկարկել՝ «արի տուն, արի տուն»։[6]

Ապրիլ 19-ին, ֆրանսահայ Ֆիլիփ Գալֆայեան *change.org*-ի կայքէջը կը տեղադրէ խնդրագիր մը՝ *Համահայկական աջակցութիւն Հայաստանի խաղաղ ցոյցերուն*, ենթախորագիր ունենալով՝ *Սփիւռքի զօրակցութեան կոչը Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող խաղաղ ցոյցերուն*, որուն առաջին ստորագրողները կ՚ըլլան՝ Արսինէ Խանճեան, Ատոմ Էգոյեան, Սերժ Աւետիքեան, Էրիկ Նազարեան, Վահէ Պէրպէրեան եւ Ժաքի Ներսէսեան.

Սերժ Սարգսեանի Հանրապետութեան վարչապետի պաշտօնին նշանակումէն ի վեր, Հայաստանի մէջ ծայր տուած է քաղաքացիական անհնազանդութեան շարժում մը:

Ծաւալող այս շարժումը առաւելաբար կը կռթնի հայ երիտասարդութեան վրայ ինչ որ յատկանշական ցուցանիշ է անոր օրինականութեան եւ հարազատութեան:

Շարժումը չի հետամտիր անձի մը կամ խաւի մը համար իշխանութիւն ապահովել, այլ կը նպատակադրէ վերջ տալ տարիներէ ի վեր ներկայ իշխանութիւններու կողմէ գործադրուած սակաւապետական (օլիկարխիական) եւ խնամիական յարաբերութիւններու մենատիրութեան, որուն հետեւանքները ծանօթ են բոլորին, որոնցմէ ամէնէն ծանրակշիռը չարունակուող զանգուածային եւ ահազանգային արտագաղթն է:

Սահմանադրական վերջին բարեփոխումը չպար էր, ներկայ իշխանութեան տեւականացումը ապահովելու համար:

Իր սահմաններուն վրայ առկայ սպառնալիքներու մարտահրաւէրին կուրծք տալու համար Հայաստան կարիք ունի իր բոլոր կենսունակ ուժերուն:

Հետեւաբար [պէտք] է որ կատարուին համակարգուած հիմնական բարեփոխումներ, որոնք կարելի կ՚ըլլան միայն տիրող վարչակազմի վերափոխումով:

Սփիւռքը պէտք է արտայայտէ իր խոր մտահոգութիւնները: Սփիւռքի լռութիւնը, ինչ ալ ըլլան անոր պատճառաբանութիւնները, կը նպաստէ կացութիւնը անփոփոխ պահելու:

Շարժման առաջնորդը կոչ ուղղած է սփիւռքին: Լուծման կարօտ խնդիրները կը պահանջեն որ մենք դրականօրէն պատասխանենք: Պարտինք կոչին արձագանգել զանգուածային, յստակ եւ արագ զօրակցութեամբ:

Առ այդ՝

ԿՈՉ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ

1. *ՆԵՑՈՒԿ ԿԱՆԳՆԻԼ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱՅՆՔԱՆ ԱՏԵՆ ՈՐ ԱՆ ԿԸ ՄՆԱՅ ԽԱՂԱՂ:*

2. *ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ԿԸ ԴԻՄԵՆՔ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ՝ ՑՈՅՑԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՊ ՉԴԻՄԵԼ ՈՒԺԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄ ԱՅԼ ԲՌՆԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒ, ՈՐՈՆՔ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԵՏ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԽԶՄԱՆ ԿՐՆԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԵԼ:*[7]

Ապրիլ 19-ի Հանրահաւաքին գանատահայ դերասանուհի եւ աքթիւիսթ Արսինէ Խանճեան հեռախօսով 5 ու կէս վայրկեան տեւողութեամբ իր խօսքը կ՚ուղղէ ժողովուրդին, սկսելով այսպէս.

Սիրելի Հայրենակիցներ, սիրելի երիտասարդուհիներ եւ երիտասարդներ, սիրելի Հայ ժողովուրդ,

Եթէ միայն գիտնայիք այս պահուն որքան պիտի փափաքէի կանգնիլ ձեր կողքին: Սիրտս եւ հոգիս կու լան, բայց ոչ միայն այս ցաւալի պայմաններուն պատճառաւ, այլ նաեւ ուրախութենէս, որ դուք միասնաբար տարածուած էք Երեւանի ուղիներուն, պետական շէնքերուն, կամուրջներուն, ամէն մի անկիւն, եւ կը հնչեցնէք ձեր արդար եւ ճշմարիտ ձայնը:[8]

Եւրոպայի Հայերի Համագումարը Ապրիլ 20-ին Ուփսալայի (Շուէտ) մէջ հանդէս կու գայ յայտարարութեամբ.

Սփիւռքի սիրելի հայրենակիցներ,

Այսօր մայրաքաղաք Երեւանում եւ Հայաստանի միւս քաղաքներում եւ գիւղերում մեր ժողովրդի ապագան է որոշւում:

Ժողովրդի եւ յատկապէս պայքարի ելած աննման երիտասարդութեան հուժկու քայլերի տակ, ոտքից գլուխ կոռումպացուած եւ ժողովրդից կտրուած իշխանութիւնները սարսափահար թաքնուել են ոստիկանութեան վահանակների ու փշալարերի ետեւում:

Այս պայքարը արդարացի, ազատատենչ խաղաղ պայքար է յանուն մեր ժողովրդի ոտնահարուած իրաւունքների:

Ժամանակն է մենք էլ Սփիւռքում միահամուռ բոլոր միջոցներով ***առաւել հուժկու*** *սատարենք հայրենաբնակ մեր պայքարող ժողովրդին:*

Ժողովրդի յաղթանակին մնացել է լոկ մէկ ***քայլ****, դա ոստիկանների եւ պայքարի ելած ժողովրդի միջեւ ընկած տարածութիւնն է, որը պիտի վերացնել* ***եղբայրական գրկախառնումներով եւ յաղթական ծափերով****:*

Սփիւռքի մեր բոլոր հայրենակիցներին, յատկապէս այն հայրենակիցներին ովքեր ունեն ոստիկան հարազատներ ու ծանօթներ, կամ պետական բաժիններում աշխատող հարազատներ ու բարեկամներ, խնդրում եւ յորդորում ենք կապուել նրանց հետ ու քաջալերել միանալ ժողովրդին:

Զանգահարել բոլորին, խնդրելով հետեւել պայքարի ղեկավարութեան կոչերին եւ յորդորներին: Քաջալերեք ***գործադուլը, դասադուլը****, որպէսզի պայքարի նոր ալիքներ ստեղծուեն ամէնուրեք:*

Առաջարկում ենք գործադուլաւորների համար Սփիւռքում ստեղծել գործադուլական զանազան ֆոնդեր եւ աջակցող կոմիտէներ, փակելու համար գործադուլաւորների նիւթական վնասները:[9]

Տարբեր տարողութեամբ բողոքի ցոյցեր տեղի կ’ունենան՝ Ապրիլ 17-ին Մարսիլիայի Հայաստանի հիւպատոսարանին առջեւ, Ապրիլ 20-ին Լիոնի, Վարշաւայի եւ Սոֆիայի, Ապրիլ 21-ին Լոնտոնի, Պեռլինի (ելոյթ կ’ունենայ Արսինէ Խանճեան), Քոփընհակընի եւ Նիւ Եորքի Հայաստանի դեսպանատուներուն առջեւ իսկ Թորոնթոյի Քայլը նախաձեռնութիւնը Թորոնթոյի Queen’s Park-ին մէջ, Ապրիլ 22-ին Իսթանպուլի հայկական եկեղեցիին մէջ, նոյն օրը Պարսելոնայի եւ Լաս Վեկասի մէջ, ինչպէս նաեւ Պէյրութի դեսպանատան առջեւ (շուրջ 300 հոգի)։ Ամենէն հետեւողականը կը կատարուի Կլենտէյլի մէջ, ուր Ապրիլ 13-էն սկսեալ ամէն օր ցուցարարները կը հաւաքուին քաղաքապետարանին առջեւ։

Աւելորդ է յիշեցնել՝ որ Սփիւռքի այս նախաձեռնութիւնները չէին կրնար Յեղափոխութիւնը յառաջացնել։ Անոնք իրարմէ ամբողջապէս մասնատուած յայտարարութիւններ ու գործողութիւններ էին։ Յեղափոխութիւնը կատարողը Հայաստանի տարածութեան վրայ շարժող հասարակութիւնն էր։ Բայց, առաջին անգամն է, որ սփիւռքները կը շարժին նման քանակով, որ կը նշանակէ, թէ որքան ներթափանցող էր հայաստանեան շարժումը։

Ուշադրութեան արժանի է, որ վերոյիշեալի մեծամասնութիւնը արտայայտուած է արեւելահայերէն լեզուով։ YouTube-ի միջոցով կարելի է դիտել բոլոր սփիւռքեան ցոյցերուն տեսագրութիւնները, ուր, բացի Արսինէ Խանճեանի Պեռլինի ելոյթէն, կը լսուի միայն արեւելահայերէն լեզուն։ Իսկ գրաւոր յայտարարութիւններէն միայն *change.org*-ի խնդրագիրը գրուած է արեւմտահայերէն։ Կը նշանակէ, որ Սփիւռքի մէջ ամենավառ հետաքրքրութիւնը ցուցաբերեց Հայաստանէն գաղթած զանգուածը, մինչդեռ արեւմտահայ կողմը շարունակեց իր սովորական յարմարուողականութիւնը։

«ՊԵՏԱԿԱՆ» ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐՈՒ ԽԶՈՒՄԸ ՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ

1. Ելոյթ հանրահաւաքներուն

Դերասաններու եւ երաժիշտներու ելոյթները անսովոր չեն նման հանրահաւաքներու։

Նորութիւն էր հիմնահոսանքային դերասաններու եւ արուեստագէտներու երեւումները, որոնց գլխաւոր սնունդը կու գայ պետականօրէն հովանաւորուած հեռատեսիլի ալիքներէն ու գործարարական շահերուն ծառայող շօու-պիզնէսներէն։ Անոնք անպակաս են պետական կամ պետութեան շուքին տակ ընթացող Հ1, Արմենիա եւ Շանթ հեռատեսիլի կայաններէն։

Այսպէս, Ապրիլ 18-ի Հանրապետութեան Հրապարակի հանրահաւաքին միացաւ դերասան Յովհաննէս Ազոյեան եւ հարթակին վրայ գրկախառնուեցաւ Նիկոլ Փաշինեանի հետ։ Ազոյեան թէեւ ոչ մէկ խօսք արտասանեց, բայց հարթակ բարձրանալն ինքնին երեւոյթ մըն էր։ Ապրիլ 22-ի հանրահաւաքին, սակայն, արտասանեց իր խօսքը։

Ապրիլ 19-ի հանրահաւաքին ելոյթ ունեցաւ դերասանուհի Զառա Սահակեան, որ ի միջի այլոց ըսաւ.

Տանը նստելով չէ, տանը շատերս կարող ենք նստել, փափուկ բարձերի վրայ քոմենթներ գրել կարող ենք: Քոմենթներն անբարոյ եմ համարում ես, ազնուութիւնն ու ուղիղ խօսքն է բարոյական: Եթէ խնդիր ունենք, պէտք է գանք ու ուղիղ խօսենք, հայի բնաւորութիւն է, որ մինչեւ դանակը ոսկորին չի հասնում, ոչ մէկը տեղից չի շարժւում:

Նոյն հանրահաւաքին իր հակիրճ խօսքը արտասանեց դերասան Սերգէյ Դանիէլեան, անպակաս պահելով իր սովորական երգիծանքը:

Ապրիլ 22-ին ելոյթ ունեցաւ դերասան Սօս Ջանիբէկեան, որ ըսաւ.

Ես միանում եմ ձեզ, ողջունում եմ ձեզ, ես ձեզ հետ եմ, որովհետեւ այն, ինչ որ այսօր կամ, դուք էք ինձ այսպիսին դարձրել, այնպէս որ՝ ինչ ասէք՝ պէտք է անեմ: Նիկոլ Փաշինեանին, միանշանակ, պէտք է ազատ արձակեն: Լաւ ա լինելու:[10]

Նոյն օրը իր կարծիքը արտայայտեց նաեւ երգչուհի եւ դերասանուհի Սօնա Շահգելդեան:

2. Հրաժարում Սերժ Սարգսեանի ստորագրած կոչումներէն

Նախագահի ստորագրութեամբ արուեստագէտներու եւ այլ գործիչներու տրուած կոչումները կը նշանակէ՝ որ տուեալ անձը ոչ միայն լաւ մասնագէտ է, այլ նախ եւ առաջ հաւատարիմ է իշխանական համակարգին:

Ապրիլ 22-ին, իրենց ֆէյսպուքեան գրառումներով Սարգսեանի ստորագրած կոչումներէն կը հրաժարին հետեւեալ ծանօթ արուեստագէտներն ու արուեստի գործիչները.

ա. Դերասան Մկրտիչ Արզումանեան կը հրաժարի Հայաստանի Հանրապետութեան Վաստակաւոր Արտիստի կոչումէն (2017).

Անընդունելի եմ համարում ուժի կիրառումը անզէն ու խաղաղ ժողովրդի նկատմամբ: Դատապարտում եմ իշխանութեան բռնի գործողութիւնները հայրենակիցներիս հանդէպ: Հրաժարւում եմ այս կոչումից:

բ. Ամերիկա գաղթած երգչուհի Էռնա Եուզբաշեան կը հրաժարի Հայաստանի Հանրապետութեան Վաստակաւոր Արտիստի կոչումէն (2015).

Կարծում եմ, որ իմ երկրի երջանկութիւնը կարեւոր է ցանկացած մեդալից:

գ. Նախկին ԿԳԲ-ի աշխատակից, այժմ Կադանս երաժշտութեան կենտրոնի հիմնադիր եւ գործադիր տնօրէն Նիկա Բաբայեան կը հրաժարի Հայաստանի Հանրապետութեան Մշակոյթի Վաստակաւոր Գործիչի կոչումէն (2011).

Հայրենիքումս տիրող վիճակի եւ այսօրուայ անարդար ձերբակալումների պատճառով հրաժարւում եմ ՀՀ մշակոյթի վաստակաւոր գործչի կոչումից:

Պետութեան կողմէ սնուող արուեստագէտներու այս դիրքորոշումները կը ներկայացնեն հետաքրքրական փուլ մը հասարակական շարժումի հոլովոյթին մէջ։
Անկասկած, եթէ տեղի չունենար Ապրիլ 23-ի հրաժարականը, այս խումբը շատ աւելի պիտի ընդարձակուէր։

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ

Պետութեան կողմէ վաւերացուած, անոր գաղափարախօսութիւնը վերարտադրող եւ դիրքով ու նիւթապէս անկէ մեծապէս օգտուող 43 տոքթոր-փրոֆեսորներու Ապրիլ 21-ի (ուշացա՞ծ) հրապարակային շնորհաւորագիրը Սերժ Սարգսեանին բնաւ զարմանալի չէ.

Մեծարգոյ Սերժ Ազատի,
Շնորհաւորում ենք ՀՀ վարչապետի պաշտօնը ստանձնելու կապակցութեամբ: Մեր զօրակցութիւնն ենք յայտնում Ձեզ երկրի առջեւ ծառացած խնդիրների լուծման, ժողովրդի բարեկեցութեան եւ անվտանգութեան ապահովման գործընթացներում:
[43 *տոքթոր-փրոֆեսորներու ստորագրութիւններ*][11]

Թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ Սփիւռքի իշխանութիւնները անկարող են մէկ վայրկեան դիմանալ առանց այդ «մտաւորական»-ներուն։
Միւս կողմէն, խոհուն, անկախ ու անվախ մտաւորականներու 122 անձերէ բաղկացած բազմութիւն մը Ապրիլ 22-ին կը հրապարակէ յայտարարութիւն մը.

ՀՀ իշխանութիւնների դէմ խաղաղ անհնազանդութեամբ մեր անհատական ակտիւ մասնակցութիւնը բերելուց զատ, մենք՝ ներքոստորագեալ գրական գործիչներս, նաեւ մեր միասնական համերաշխութիւնն ենք յայտնում իրենց քաղաքացիական դիրքորոշման համար խաղաղ բողոքի ակցիաներ ձեռնարկող բոլոր քաղաքացիներին:
Մարդու իրաւունքների միջազգային նորմերով եւ ՀՀ Սահմանադրութեամբ ու օրէնքներով ամրագրուած ՀՀ քաղաքացիների կամարտայայտման իրաւունքը վիճարկման ենթակայ չէ:
Խաղաղ ցուցարարների դէմ կատարուող ցանկացած ուժի գործադրման պատասխանատուն Սերժ Սարգսեանն է: Ցանկացած բռնութիւն կատարուելու է իր անմիջական հրամանով: Կոչ ենք անում բոլոր ստեղծագործական համայնքներին ու միութիւններին նոյնպէս միանալ Սերժ Սարգսեանի հրաժարականի մեր պահանջին:

1. *Յասմիկ Յակոբեան, գրականագէտ*
2. *Վահրամ Մարտիրոսեան, գրող, թարգմանիչ*
3. *Վիոլէտ Գրիգորեան, բանաստեղծ*
4. *Սէյրան Գրիգորեան, գրականագէտ*
5. *Կարէն Անտաշեան, բանաստեղծ*
6. *Սարգիս Յովսէփեան, արձակագիր, սցենարիստ*
7. *Վահան Իշխանեան, լրագրող, արձակագիր*
8. *Աննա Դաւթեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ*
9. *Արտաւազդ Եղիազարեան, արձակագիր*
10. *Սօնա Մնացականեան, գրականագէտ*
11. *Գեմաֆին Գասպարեան, բանաստեղծ*
12. *Վահրամ Դանիէլեան, գրականագէտ*
13. *Արփի Ոսկանեան, բանաստեղծ*
14. *Համբարձում Համբարձումեան, արձակագիր*
15. *Յասմիկ Սիմոնեան, բանաստեղծ*
16. *Գոհար Աքէլեան, գրականագէտ*
17. *Անահիտ Հայրապետեան, բանաստեղծ, լուսանկարիչ*
18. *Սիրանուշ Օհանեան, արձակագիր*
19. *Ալա Խառատեան, գրականագէտ*
20. *Նունէ Մնացականեան, գրող*
21. *Լուսինէ Խառատեան, արձակագիր*
22. *Անրի Գրիգորեան, արձակագիր*
23. *Անահիտ Արամունի Քէչիչեան, գրականագէտ*
24. *Քրիստիան Բատիկեան, արձակագիր*
25. *Տաթեւ Ջախեան, բանաստեղծ*
26. *Թագուհի Ղազարեան, գրականագէտ*
27. *Արմէն Հայաստանցի, արձակագիր*
28. *Ծովինար Ջիլլինգարեան, թարգմանիչ, գրող*
29. *Էդգար Յարութիւնեան, լուսանկարիչ, գրող*
30. *Նորայր Սարգսեան, արձակագիր*
31. *Տաթեւիկ Քոչինեան, բանաստեղծ*
32. *Ասեա Դարբինեան, թարգմանիչ*
33. *Արքմենիկ Նիկողոսեան, գրականագէտ*
34. *Վահէ Ղուկասեան, արձակագիր*
35. *Նարինէ Գիժլարեան, թարգմանիչ*
36. *Ռազմիկ Ամիրխանեան, թարգմանիչ*
37. *Մարիամ Գրիգորեան, գրող*
38. *Նարինէ Աւետիսեան, լրագրող*
39. *Ռազմիկ Գրիգորեան, բանաստեղծ, կինօռեժիսոր*

40. *Բիւրակն Իշխանեան, արձակագիր*
41. *Սմբատ Յովհաննիսեան, բանաստեղծ*
42. *Մարինա Գէորգեան, բանաստեղծ*
43. *Գայեանէ Գրիգորեան, թարգմանիչ*
44. *Արմինէ Գ. Գաբրիէլեանց, արձակագիր*
45. *Լիլիթ Անդրիասեան, արձակագիր*
46. *Անուշ Քոչարեան, գրող*
47. *Սլաւիկ-Աւիկ Յարութիւնեան, գրող*
48. *Ռուզաննա Ոսկանեան, բանաստեղծ*
49. *Սուսաննա Յարութիւնեան, արձակագիր*
50. *Աստղիկ Սիմոնեան, թատերագիր, կինօդրամատուրգ*
51. *Վահէ Բուղումեան, արձակագիր*
52. *Արման Թովմասեան, բանաստեղծ*
53. *Գէորգ Կասս, գրող, արուեստագէտ*
54. *Յովհաննէս Թէքգէօզեան, արձակագիր*
55. *Մարիամ Սիրունեան, գրականագէտ*
56. *Գոհար Աքէլեան, գրականագէտ*
57. *Նարեկ Կիրակոսեան, բանաստեղծ*
58. *Դաւիթ Սամուէլեան, արձակագիր*
59. *Նաիրա Խաչատրեան, թարգմանիչ*
60. *Արա Նեդոլեան, գրականագէտ*
61. *Աղասի Մարգարեան, պատմաբան, լրագրող*
62. *Արթուր Մեսրոպեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ*
63. *Ծովինար Բանուչեան, բանաստեղծ, արուեստաբան*
64. *Արաքս Մնխչեան, բանաստեղծ*
65. *Դիանա Համբարձումեան, արձակագիր, թարգմանիչ*
66. *Գէորգ Թումանեան, բանաստեղծ*
67. *Գոռ Յարութիւնեան, բանաստեղծ*
68. *Եւա Յակոբեան, թարգմանիչ*
69. *Տիգրան Ալեքսանեանն, բանաստեղծ*
70. *Քնարիկ Աբրահամեան, գրականագէտ*
71. *Սամուէլ Խաչատրեան, արձակագիր*
72. *Նառա Վարդանեան, արձակագիր*
73. *Սուրէն Դանիէլեան, գրականագէտ*
74. *Հռիփսիմէ Յովհաննիսեան, բանաստեղծուհի*
75. *Հայկ Համբարձումեան, գրականագէտ*
76. *Գէորգ Տէր-Գաբրիէլեան, արձակագիր, հրապարակագիր*
77. *Արտակ Յարութիւնեան, արձակագիր*
78. *Վարդան Ջալոյեան, մշակութաբան*

79. Ռոբ Մանուկեան, լրագրող
80. Կարինէ Ռաֆայէլեան, արձակագիր
81. Նելսոն Բեգլարեան, արձակագիր
82. Մարի Առաքելեան, բանաստեղծուհի
83. Յովհաննես Երանեան, արձակագիր
84. Խորէն Գասպարեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ
85. Մարատ Եաւրումեան, էլ. հրատարակիչ
86. Անուշ Սարգսեան, լրագրող, արձակագիր
87. Գագիկ Դաւթեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ
88. Սաթենիկ Ղազարեան, բանաստեղծ, հեքիաթագիր
89. Նանոր Պետրոսեան, դերասանուհի, բանաստեղծ
90. Սիմոն Սարգսեան, արձակագիր, լրագրող
91. Սիրանուշ Դվոյեան, գրականագէտ
92. Էդուարդ Հարենց, բանաստեղծ
93. Նարէ Յովհաննիսեան, բանաստեղծ
94. Աշոտ Գաբրիէլեան, բանաստեղծ
95. Վահէ Արսէն, բանաստեղծ, թարգմանիչ
96. Մհեր Արշակեան, բանաստեղծ
97. Յասմիկ Խեչիկեան, գրականագէտ
98. Գայեանէ Մկրտչեան, բանաստեղծ
99. Աստղիկ Սարգսեան, բանաստեղծ
100. Գէորգ Համբարձումեան, բանաստեղծ
101. Նարինէ Աւետեան, բանաստեղծ
102. Անահիտ Երեմեան, բանաստեղծ
103. Յովիկ Ջարխչեան, գրող
104. Նարէ Յովհաննիսեան, գրող
105. Լուսինէ Եղեան, բանաստեղծ
106. Շաքէ Երիցեան, թարգմանիչ
107. Սամուէլ Կիրակոսեան, գրող
108. Սաթենիկ Վարդանեան, բանաստեղծ
109. Արեգ Ազատեան, գրող, ռեժիսոր
110. Ալվարդ Սէմիրջեան Բէքմէզեան, գրականագէտ
111. Արա Ալոյեան, բանաստեղծ, հեռուստալրագրող
112. Տաթեւ Ոսկանեան, բանաստեղծ, բժիշկ
113. Խորէն Աչամունի, գրող
114. Հաս Ջախալեան, բանաստեղծ
115. Աւետիք Այվազեան, արձակագիր
116. Մարգարիտ Ասլանեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ
117. Էդուարդ Հախվերդեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ

118. *Ռուզան Յովասափեան, բանաստեղծ, թարգմանիչ*
119. *Լիլ Յակոբեան, թարգմանիչ*
120. *Պարոյր Հայրիկեան, գրող*
121. *Արուսեակ Օհանեան, բանաստեղծ*
122. *Մկրտիչ Մաթեւոսեան, գրող*[12]

Կը կրկնուի Սասնայ Ծռերու ապստամբութեան ժամանակ կատարուածը, երբ պետութեան հետ սերտաճած արուեստագէտներու շատ ծանօթ խումբ մը յարձակողական ոճով կը դատափետէր Սասնայ Ծռերը, մինչդեռ այլընտրանքային մտաւորականներու ստուար խումբ մը կ՚արտայայտէր բոլորովին այլ ու հաւասարակշռուած կարծիք մը։ Մտաւորական-արուեստագէտներու այս երկու խումբերուն մասին ժամանակին *Ջահակիր* մանրամասն մեկնաբանած էր,[13] որով այստեղ պիտի խուսափիմ կրկնութենէ։ Կը բաւարարուիմ ըսելով՝ որ երկրորդ խումբը Հայաստանի մտաւորականութեան այն շերտն է, որ կը գտնուի միշտ համակեցական շարժումի մէջ, կը մտածէ ուղիներ ճեղքել մայրուղիներէն անդին, կը մերժէ գաղափարախօսութիւնները եւ մանաւանդ պետականացուած ցեղակրօնութեան պարտադրանքները, մինչդեռ առաջին խումբը կիրարկողն է այս բոլորին։

«Տոքթոր»-ներ եւ «փրոֆեսորներ»՝ ընդդէմ «ոչ-տոքթոր»-ներու եւ «ոչ-փրոֆեսորներ»-ու։ Առաջինները՝ ընդմիշտ կաշկանդուած կոչումներու ճնշումին տակ։

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՐՄ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նախքան ամէնօրեայ հանգրուանումը Հանրապետութեան Հրապարակ զանգուածային հանրահաւաքի համար, Փաշինեան երթերու եւ նստացոյցերու միջոցով քաղաքացիական անհնազանդութեան միջոցառումներ կը կազմակերպէր Երեւանի տարբեր վայրեր։ Այսինքն, չէր կեդրոնացած մէկ հրապարակի մը շուրջ, այլ ամէն տեղ երթեւեկելով կը փորձէր դիմադրութիւնը դարձնել ֆիզիքապէս շարժուն, այդ շարժումին մէջէն մարդոց առիթ տալով կազմակերպել իրենց սեփական նախաձեռնութիւնները։ Ապակեդրոնացումը եւ շարժումի տարածականութիւնը ամենակարեւոր տարրերն էին Փաշինեանի գործողութեան, բան մը որ կը տարբերէր 2008 Փետրուարի յայտնի ցոյցերէն։ Դարձեալ, ի տարբերութիւն վերջինէն, բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան Գիւմրի, Ալավերդի, Էրեբունի, Աշտարակ, Վանաձոր, Սեւան, Գորիս, Հաղարծին, Մարտունի, Բագրատաշէն, Գաւառ, Հայրավանք, Ծովագիւղ եւ ուրիշ քաղաքներ ու գիւղեր։

Միաժամանակ, Փաշինեան համացանցը դարձուց իր շարժումին գլխաւոր մասնակցողը՝ անոր բազմակողմանի եւ խելամիտ օգտագործումով։

Ոչ-սովորական ձեւերէն կարելի է յիշել քանի մը հատ։ Էդգար Առաքելեանի Ապրիլ 20-ի ֆէյսպուքեան գրառումը կ’արձանագրէ.

Էսօր առաւօտեան մի շարք IT *ընկերութիւնների ներկայացուցիչներով Ալեք Մանուկեան փողոցում իրականացրեցինք* Infinite loop (*անվերջ ցիկլ*) *ակցիան, որի էութիւնը կայանում է առանց որեւէ ֆորմալ իրաւախախտում կատարելու փողոցի երթեւեկութիւնը կաթուածահար անելու մէջ:*

Այս Infinite loop-ը կը կրկնուի տարբեր փողոցներ։

Ապրիլ 22-ի հանրահաւաքին առաջարկուեցաւ փողոց իջնելու փափաք կամ կարելիութիւն չունեցող անձերէն պատշգամներէն միանալ բողոքին՝ կաթսաներով եւ շերեփներով։[14]

Կարելի չէ անտեսել նաեւ ջահերով երթերուն տպաւորութիւնը։

Պայքարի միջոց մը կրնայ ըլլալ նաեւ բանաստեղծութիւնը։ Ցոյցերուն զուգընթաց, Մարինէ Պետրոսեան Ֆէյսպուքի մէջ կը գրառէ հետեւեալ բանաստեղծութիւնը.

գարուն էր
աղջիկ տղայ պառկեցին մեքենաների առաջ
ու փակեցին փողոցները
գարուն էր
բոլորը հաւաքուեցին հրապարակներում
եւ ուրախ էին
որովհետեւ մինչեւ հիմա վատ էր ամէն ինչ
իսկ հիմա լաւ էր լինելու
շատ շուտով լաւ էր լինելու
յեղափոխութիւն էր:

Ուշադրութեան արժանի է հանրահաւաքի վայրին փոխադրութիւնը սովորական դարձած Ազատութեան Հրապարակէն դէպի Հանրապետութեան Հրապարակ։ Նազարէթ Կարոյեան Ապրիլ 25-ի ֆէյսպուքեան գրառումին մէջ կը փորձէ մերձենալ այս հարցին.

Քաղաքաշինութեան ու քաղաքական պայքարի մեթոդաբանութեան խնդիրների մասին աւելի հանգամանալից կը գրեմ, այս պահին միայն համառօտ ասեմ, որ աստղաձեւ հրապարակը, ինչպիսին Հանրապետութեան Հրապարակն է, հնարաւոր է փակել, բայց հնարաւոր չէ փակ պահած երկիրը կառավարել: Այնինչ պարկաձեւ հրապարակը, ինչպիսին Ազատութեան Հրապարակն է, հնարաւոր է փակել ու դրա կարիքը չունենալ: Այդ փորձը ունեցել ենք Մարտի մէկից յետոյ, երբ Ազատութեան Հրապարակը տարուց աւելի փակ էր:

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլ 22-ի առաւօտեան, լրագրողներուն եւ հեռատեսիլի կայաններուն առջեւ տեղի կ'ունենայ Սարգսեան-Փաշինեան ձեւական հանդիպում մը, որ կը տեւէ երկու ու կէս վայրկեան.

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Ուրախ եմ, որ արձագանգեցիք իմ բազմաթիւ կոչերին երկխօսելու, թէեւ, անկեղծ ասած, ես մի քիչ լաւ չեմ պատկերացնում թէ այսքան ժուռնալիստների, լրագրողների ներկայութեամբ ինչքան կարող ենք բանակցել: Այնուհանդերձ ուրախ եմ:

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ – Ես կարծում եմ, թիւրըմբռնում կայ, որովհետեւ երբ մենք խօսել ենք պր. Սարգսեանի մասին, ես շատ յստակ արձանագրել եմ մեր դիրքորոշումը, որ խօսքը ոչ թէ երկխօսութեան մասին է ձեր առաջարկած, այլ խօսքը մեր առաջարկած օրակարգի մասին է, եւ ես եկել եմ այստեղ քննարկելու ձեր հրաժարականի պայմանները (Սերժ Սարգսեան ծաղրանքով կը ժպտի) եւ իշխանութեան խաղաղ, անցնցում փոխանցման պայմանները, հետեւաբար, ես կոչ եմ անում երկխօսութիւն տերմինը չօգտագործել:

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Դա բանակցութիւն չի, երկխօսութիւն չի, դա ուղղակի ուլտիմատում ա, շանտաժ պետութեանը, օրինական իշխանութիւններին: Դուք չէք գիտակցում պատասխանատուութեան աստիճանը, դուք դասեր չէք քաղել Մարտի 1-ից, եւ եթէ էդ տոնով պէտք է խօսէք, ապա ինձ մնում է ձեզ մէկ անգամ եւս խորհուրդ տալ որպէսզի գաք օրինական դաշտ եւ ընդհանրապէս տրամաբանական գործողութիւնների սահման: Հակառակ պարագայում, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձեր վրայ է: Ընտրէ՛ք:

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ – Պր. Սարգսեան, ուրեմն ես ուզում եմ շատ յստակ լինել որ ընդհանրապէս մեզ հետ որեւէ մէկը չի համարձակուել սպառնալիքների տոնով խօսել: Ես ասում եմ որ դուք չէք պատկերացնում հանրապետութիւնում իրավիճակը: Իրավիճակը հանրապետութիւնում էնպիսին չէ ինչպիսին դուք գիտէք 15-20 օր առաջ: Իրավիճակը Հայաստանի Հանրապետութիւնում փոխուել է: Դուք Հայաստանի Հանրապետութիւնում չունէք էն իշխանութիւնը ինչի մասին ձեզ զեկուցում են: Հայաստանի Հանրապետութիւնում իշխանութիւնը անցել է ժողովուրդի ձեռքը…

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Ժողովուրդի անունից…

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ – Ներողութիւն…

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Ժողովուրդի անունից 7-8 տոկոս տարած խմբակցութիւնը իրաւունք չունի խօսելու եւ ես այլեւս ցանկութիւն չունեմ ձեզ հետ շարունակելու խօսակցութիւնը: Ցտեսութիւն:

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ – Ցտեսութիւն:

Սարգսեան կը լքէ ու կը հեռանայ, նստած կը մնայ Փաշինեան:

Բանակցութիւնները բաց էին: Անոնք տեղի կ'ունենային լրագրողներուն առջեւ: Այս հանգամանքը, անշուշտ, պիտի չգոհացնէր դռնփակ որոշումներուն վարժուած վարչապետին: Բայց ուրիշ կերպ անկարելի էր, քանի որ կողմերէն մէկը՝ Փաշինեան, Մարտ 31-էն սկսեալ փողոցն է, իր խօսքը ուղղակի կը դիմէ ժողովուրդին՝ առանց միջնորդութիւններու:

Կարելի է բաց բանակցութիւններ վարել: Բայց այս պարագային, ամբողջ դիւանագիտական ըմբռնում մը պիտի փոխուի, բանակցային լեզու մը պիտի վերանայուի, եւ ամենակարեւորը՝ բանակցողներուն վրայ պիտի բարդուի որոշումներուն լիարժէք իրագործումը, քանի որ անոնք պիտի ըլլան հասարակութեան վերահսկողութեան տակ:

Սարգսեան, արդարեւ, քանի մը յաջորդական սխալներ գործեց: Նախ, սպառնաց, եւ յիշեցուց Մարտ 1-ի ուրուականը, իսկ Մարտ 1-ը Հայաստանի հասարակութեան համար խորհրդանիշն է կանխամտածուած սպանութեան եւ իշխանական վայրագութեան: Ապա ուզեց խօսիլ օրինականութեան անունով, մինչդեռ փողոցը գտնուող զանգուածը կը պայքարէր այդ նոյն օրինականութեան դէմ՝ որ ամբողջապէս զեղծուած էր: Վերջապէս, իր անհանդուրժողականութիւնը եւ բարկացած հեռանալը բնաւ չէն կրնար բարի տրամադրութիւններ յառաջացնել ցուցարարներուն մօտ:

Այս «բանակցութենէն» ետք աւելցան փողոցի կիրքերը, աւելցաւ ցուցարարներուն քանակը, իսկ յաջորդ օրը՝ Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, արդէն կը զգացուէր երկիրի համընդհանուր կաթուածահարութեան վտանգը, որ մեծապէս պիտի վնասէր իշխանական համակարգը:

Ապրիլ 23-ին, ժամը 4-ի մօտերը Սերժ Սարգսեան կը հրապարակէ իր պատմական հրաժարականը, առանց երբեք քաջութիւն ունենալու զայն անձամբ կարդալու հեռատեսիլէն.

Սիրելի՛ հայրենակիցներ,
Դիմում եմ Հայաստանի Հանրապետութեան բոլոր քաղաքացիներին,
մեծերին ու իմ սիրելի երիտասարդներին,
կանանց ու տղամարդկանց,
դիմում եմ փողոցներում «Մերժիր Սերժին» կոչով օր ու գիշեր կանգնածներին եւ փակ փողոցներով այս օրերին դժուարութեամբ աշխատավայր հասնող եւ իրենց պարտքն անտրտում իրականացողներին,
դիմում եմ ուղիղ եթերի առաջ օրերով գամուածներին եւ օր ու գիշեր հասարակական անվտանգութիւնը տղամարդու պէս ապահովողներին,
դիմում եմ սահմանին կանգնած մեր քաջարի զինուորներին ու սպաներին, դիմում եմ իմ զինակից ընկերներին,
դիմում եմ իմ կուսակից ընկերներին, քաղաքական բոլոր ուժերին եւ գործիչներին:
Որպէս երկրի ղեկավար դիմում եմ վերջին անգամ:
Նիկոլ Փաշինեանը ճիշտ էր: Ես սխալուեցի: Ստեղծուած իրավիճակն ունի մի քանի լուծում, բայց դրանցից ոչ մէկին ես չեմ գնայ: Դա իմը չէ: Ես թողնում եմ երկրի ղեկավարի, Հայաստանի վարչապետի պաշտօնը:

Փողոցի շարժումն իմ պաշտօնավարման դէմ է։ Ես կատարում եմ ձեր պահանջը։
Խաղաղութիւն, ներդաշնակութիւն եւ տրամաբանութիւն մեր երկրին։
Շնորհակալ եմ։

Վերջ Սերժ Սարգսեանի քաղաքական ասպարէզին։ Կամ գոնէ այդպէս կը նախատեսուի։

«Ստեղծուած իրավիճակն ունի մի քանի լուծում, բայց դրանցից ոչ մէկին ես չեմ գնայ» խօսքը իր մէջ կը պարունակէ Մարտ 1-ը կրկնելու դիտաւորութիւն։ Բայց ինք բարի մարդ է եւ չուզեց կրկնել Մարտ 1-ը։ Իրականութեան մէջ, Սարգսեան չէր կրնար կրկնել Մարտ 1-ը, այն պարզ պատճառով, որ մարդիկ փողոց իջած էին ամէնուրեք։ Ցոյցերն ու երթերը ապակեդրոնացուած էին։

ՅԵՏՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՄՏԱՎԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Ընդհանուր ակնարկ

Պաշտօնական առումով, համաձայն սահմանադրութեան, Սարգսեանի հրաժարականէն ետք Ապրիլ 23-ին վարչապետի պաշտօնակատար կը դառնայ Կարէն Կարապետեան, որ կը գումարէ կառավարութեան արտահերթ նիստ, կառավարութիւնը իր հրաժարականը կը ներկայացնէ երկիրի նախագահին՝ շարունակելով հանդերձ իր պաշտօնակատարութիւնը մինչեւ նորի ընտրութիւնը։ Առ այժմ, սակայն, կը գտնուին մեկնաբանութեան արժանի ուրիշ հանգամանքներ։

Նախ, պէտք է շատ զգոյշ մնալ Սփիւռքի եւ Հայաստանի այն պահպանողական կամ հակայեղափոխական անհատներէն, աւանդականներէն ու կազմակերպութիւններէն, որոնք յեղափոխութեան ամբողջ գործողութեան ընդունեցին հակաժողովրդական կամ երկդիմի դիրքաւորումներ, իսկ յեղափոխութենէն ետք սկսան գովաբանութիւններ շռայլել Փաշինեանին եւ ցուցարարներուն։ Ասոնց քանակը քիչ չէ։

Պէտք է խիստ վերապահ մնալ Սփիւռքի այն մեծամասնական մամուլէն՝ որ Սերժ Սարգսեանի տասը տարիներու տեւողութեան կա՛մ գովաբանած է զինք եւ կա՛մ քօղարկած է իր նէօլիպերալ-օլիկարքական-մենատիրական նկրտումները, իսկ այժմ կու գայ փառաբանելու հայ ժողովուրդը իբրեւ իր արդար շահերը պաշտպանող գիտակից քաղաքացի։

Անշուշտ, Հայաստանի մէջ տակաւին իշխողը օլիկարքական համակարգն է։ Դիւրին չէ պայքարիլ անոնց դէմ։ Անոնց ձեռքը կը գտնուին իշխանութեան լծակները։ Օլիկարքը պաշտպանող Հանրապետականները, անոնց հետ դաշնակից եղողները, Հայաստանի թիւ 1 օլիկարք Գագիկ Ծառուկեանի Բարգաւաճ

Հայաստան (ԲՀ) կուսակցութիւնը եւ խորհրդարանի Ծառուկեան Դաշինքը ամէն ջանք պիտի գործադրեն որպէսզի Սարգսեանի փոխարէն տեղաւորեն իրենց շահերուն ծառայող վարչապետ մը։ Մանաւանդ ԲՀ-ը պիտի փորձէ օգտուիլ Հանրապետականներու հանդէպ տածուած համաժողովրդական հակակրանքէն, որպէսզի ալ աւելի ամրացնելով իր դիրքերը ապահոված ըլլայ անձամբ Գագիկ Ծառուկեանի օլիկարքական գործունէութեան յարաճունութիւնը եւ գործարարական մենատիրութեան տարածումը։

Իսկ ո՞ւր պիտի երթան Հայաստանի դրամատիրական տնտեսութիւնը գրաւած հանքարդիւնաբերական ընկերութիւններն ու անդրազգային ընկերութիւնները, որոնց տիրակալութեան տակ կը գտնուի տնտեսութեան աւելի քան 50%-ը։ Անոնք կը շահագործեն բանուորները, կը փճացնեն հայկական բերրի հողը եւ կ՚ապականեն մթնոլորտն ու Հայաստանի հրաշալի ակնաղբիւրային ջուրը։

Վերջապէս, արդեօ՞ք Սարգսեանի հրաժարականը դիւանագիտական քայլ մը չէր փրկելու օլիկարքական համակարգը։ Չմոռնանք, որ հրաժարականի յաջորդ օրը Ապրիլ 24-ն էր, եւ կրնար պատահիլ որ Ծիծեռնակաբերդի համաժողովրդական երթը փոխուէր անկառավարելի ցոյցերու։

Ապրիլ 23-ը, արդարեւ, յեղափոխութեան առաջին փուլին հանգրուանն էր։ Տեղի ունեցածը յեղափոխութիւն էր։ Ապրիլ 23-ը յեղափոխութեան թուականն է։

2. Հայաստանի հեռատեսիլը Ապրիլ 23-ին

Եգիպտոսի մէջ կարելի է դիտել Հայաստանի չորս արբանեակային հեռատեսիլի կայաններ, որոնց հիման վրայ կը կատարեմ իմ նկատառումներս։ Անոնցմէ Հ1-ը կը պատկանի պետութեան, իսկ պետութիւնը, կամ աւելի ճիշդ՝ իշխանութիւնը որ կը տիրէ պետութեան վրայ, յեղափոխութենէն ետք չկորսնցուց իր վերահսկողութեան յենակները։ Կենտրոն կայանը փաստացիօրէն կը հանդիսանայ օլիկարք Գագիկ Ծառուկեանի սեփականութիւնը։ Արմենիա TV կայանը մաս կը կազմէ Պանարմենիան Մեդիա Գրուպին, որուն բաժնետոմսերը կը պատկանին օլիկարքներուն։ Նոյնն է նաեւ Շանթ կայանը։

Յեղափոխութեան յաջողութենէն եւ Սարգսեանի հրաժարականէն ետք, այս չորս կայանները երբեք չխանգարուեցան եւ բնականոն կերպով շարունակեցին իրենց հաղորդումները։ Ապրիլ 23-ին գլխաւորաբար կարդացին Սերժ Սարգսեանի հրաժարականին բնագիրները՝ ներբողելով անոր խոհեմութիւնն ու մարդասիրութիւնը, առանց ցուցադրելու ժողովրդական շարժումին տարողութիւնն ու ազդեցութիւնը, առանց երբեք մատնանշելու հրաժարականին պատճառը իբրեւ ժողովրդային վճռական պայքարի ու դիմադրութեան արդիւնք։ Փաշինեան ու ցուցարար զանգուածը նուազեցան լուրերու մեղկ քատրերու։

Ապրիլ 23-ի հրաժարականի երեկոյեան, Հանրապետութեան Հրապարակը իր պատմական ելոյթը ունեցաւ Փաշինեան։ Շանթ ուղիղ միացումով ցուցադրեց ամբողջ ելոյթը, ջնջելով այդ ժամուն ցուցադրուող հնդկական սերիալները։ Յաջորդեց Հորիզոն հաղորդումը, ուր արդէն ամէն բան անցաւ պաշտօնական հարթակ, այսինքն մեկնաբանուեցան Կարէն Կարապետեանի եւ Արմէն Սարգսեանի խօսքերը, եւ տրուեցան պաշտօնատար մարմիններու լուրերը։ Փողոցը՝ իբրեւ վարչապետի հրաժարականի իրական ու միակ գործօն, գոյութիւն չունէր։ Հորիզոնը դարձաւ Փաշինեանի ելոյթին ամբողջական ու լիակատար հերքումը։

Մինչ Փաշինեան իր երեկոյեան ելոյթը կ՚ունենար Հրապարակին վրայ, Կենտրոն կը ցուցադրէր իր յաջորդական սերիալը, իսկ Հ1 կը վերացուցադրէր թուրքահայ համայնքի մը հետ ունեցած հին տեսագրութիւն մը։ Ճիշդ նոյն ժամանակ, Արմենիա կը ցուցադրէր Պաշտպանութեան Նախարարի պաշտօնակատար Վիգէն Սարգսեանի եւ Արտաքին Գործոց Նախարարի պաշտօնակատար Էդուարդ Նալբանդեանի համատեղ տեսագրութիւն մը, ուր երկու նախարարները պաստառի վրայ կը ներկայացնէին ազըրպէյճանական թանքեր՝ որոնք իբր վերջերս տեղադրուեցան սահմանին մօտ։ Ասոր նպատակն էր փաստել՝ թէ տեղի ունեցած «անկարգութիւն»-ները ինչպիսի սպառնալիք կը ներկայացնեն Հայաստանին։ Ղարաբաղ միշտ հանդիսացած է այն աժան խաղաքարտը՝ զոր իշխանութիւնները առաջ քաշած են ժողովուրդին հնազանդութիւնը պարտադրելու համար։ Ի՞նչ կապ ունի ժողովրդական խաղաղ շարժումը Ղարաբաղի սահմանին հետ։ Ո՞ւր են հայկական բանակն ու զօրավարները։ Իրենց դիրքերուն վրայ չե՞ն գտնուիր։ Թէեւ բոլոր նախարարները հրաժարական ներկայացուցին նախագահին, բայց սահմանադրութեան համաձայն պարտաւոր են լիարժէքօրէն շարունակել իրենց նախարարական պարտականութիւնները՝ որոնց համար տակաւին կը ստանան հսկայ ամսականներ, մինչեւ նոր կառավարութեան ընտրութիւնը։ Միակ տարբերութիւնը այն էր՝ որ «նախարար»-ի փոխարէն կոչուեցան «նախարարի պաշտօնակատար»։ Իսկ հիմա յեղափոխականնե՞րն են որոնք դարձան ազըրպէյճանական զօրքերու ենթադրեալ կուտակումին պատճառը։ Ապրիլեան քառօրեակին ո՛չ հասարակական շարժում կար եւ ո՛չ ալ յեղափոխութիւն, բայց հայերը պարտուեցան, քանի որ իշխանութիւնները պատրաստ չէին դիմադրելու ազըրպէյճանական բանակը։

Այս բոլորէն ետք, Հ1-ի գիշերային լուրերուն ընթացքին դարձեալ հնչեց Սերժ Սարգսեանի հրաժարականը, ամբողջութեամբ ցուցադրուեցան Կարէն Կարապետեանի խօսքը կառավարութեան արտահերթ նիստին եւ նախագահ Արմէն Սարգսեանի բաւական երկար ու անհրապոյր հայրենասիրական ելոյթը։ Նոյնիսկ ցուցադրուեցաւ հրաժարականէն առաջ տեսագրուած Սերժ Սարգսեանի, Արմէն Սարգսեանի եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հանդիպումը, ուր տակաւին չհրաժարած եւ ամենակալ վարչապետը բարի խօսքեր կ՚արտասանէր՝ յօգուտ հայրենիքին եւ հայ ժողովուրդին։ Գիշերային լուրերը բոլորովին մոռացութեան մատնեցին Փաշինեանի եւ ցուցարարդներու երկար ու հետեւողական պայքարը։

Կենտրոն դիմեց ծառուկեանական սովորական խաղին: Ապրիլ 23-ի երեկոյեան արձակուող ամէնօրեայ Ուրուագիծ հաղորդումը այս անգամ շատ կարճ ու նպատակամէտ էր: Ծառուկեանէն եւ ԲՀ-էն անդին ամէն բան քննադատել յաւակնող հաղորդավար Պետրոս Ղազարեանի զրուցակիցն էր ԲՀ-ի խօսնակ տիկին մը: Հաղորդավար ու զրուցակից ամէն ճիգ գործադրեցին, որ ցոյց տան թէ ինչպէս Ծառուկեան ի սկզբանէ կանգնած էր ժողովուրդի կողքին: Կատարեալ խեղաթիւրում մըն էր ասիկա, քանի որ ոստիկանական բռնութեան նկատմամբ ընդհանուր եւ սովորապաշտ ակնարկէ մը անդին, ԲՀ երբեք չէր միացած փողոցի ցոյցերուն, ոչ մէկ դրական խօսք արտասանած էր Փաշինեանի մասին եւ ոչ մէկ խանդավառութիւն ցուցաբերած *յեղափոխական* շարժումին նկատմամբ: Աւելին: Սարգսեանի հրաժարականէն շատ կարճ ժամանակ առաջ, անկասկած իրազեկ ըլլալով հրաժարականի մասին, Ծառուկեան կը յայտարարէ՝ թէ կը միանայ համաժողովրդական շարժումին:[15] Ժողովուրդին միանալու կարեւորութիւնը կը զգայ այն պահուն՝ երբ արդէն ամէն բան վերջացած էր եւ Սերժ Սարգսեան կորուսեալ խաղաքարտ մըն էր: Յստակ է: Ծառուկեան կը փորձէ չկորսնցնել տարիներ շարունակ հիւսած ինքնապատկերը՝ իբրեւ ժողովուրդին սիրող ու ծառայող անձ:

Կենտրոն կայանը միայն կէս գիշերէն ետք արձակուող Էպիկենտրոն լուրերու հաղորդումին յիշեց Փաշինեանի ելոյթը, որմէ ցուցադրեց նշանակալի քաղուածք մը, չմոռնալով, անշուշտ, կարդալ Սարգսեանի հրաժարականին բնագիրը, ցուցադրել Կարէն Կարապետեանի եւ Արմէն Սարգսեանի պաշտօնական խօսքերը: Անկասկած, Փաշինեանի ելոյթի ցուցադրութեան համար Կենտրոն կը սպասէր Ծառուկեանի արտօնութիւնը: Բայց, միեւնոյնն է, պատկերախաղը առկայ էր Կենտրոնի մէջ: Առանց խորքային մեկնաբանութեամբ ներկայացուած Փաշինեանի չսանտրուած, չյարդարուած, մօրուքը անկանոն կերպով աճած, անկարգօրէն հագուած, կիսամութ հարթակի վրայ կանգնած տիպարը դէմ յանդիման կը յայտնուէր դիւանագիտական մեկնաբանութիւններով ներկայացուած վարչապետի պաշտօնակատարի, նախագահի, պաշտօնակատար նախարարներու խիստ մաքուր դէմքերը, փայլուն փողկապները, լուսաւոր սենեակներու մէջ իրենց դրսեւորած քաղաքակիրթ ու բարձրակիրթ դիւանագիտական կեցուածքները:

Այս կայաններուն մէջ երբեք չհնչեց ամնակարեւոր եւ ամենավտանգաւոր բառը՝ «Յեղափոխութիւն»:

Վերոյիշեալ բոլոր կայանները Սարգսեանը ներկայացուցին իբրեւ բարեսիրտ անձ մը, որ ընդառաջ գնաց ժողովուրդի խնդրանքին, առաւելագոյնը՝ պահանջքին: Ժողովուրդը խնդրեց, Սարգսեան բարեյօժար ընդառաջեց: Ոչ մէկ կայան ներկայացուց հակառակը, այսինքն, այն իրողութիւնը՝ որ Սարգսեանի պարտադրեալ հրաժարումը արդիւնքն էր ժողոդուրդի երկարատեւ մարտավարութեան ու ծրագրուած գործողութիւններուն։

3. Հայաստանի հեռատեսիլը Ապրիլ 24-ին

Յաջորդ օրը Ապրիլ 24 էր։ Անցումային օր մըն էր Յեղափոխութեան առաջին փուլին (վերջացած Ապրիլ 23-ին) եւ երկրորդ փուլին (սկսած Ապրիլ 25-ին) միջեւ։ Փաշինեանն ու ցուցարարները տուեալ ժամուն հաւաքուեցան ու գացին Ծիծեռնակաբերդ, լուռ, անձայն, անխռով, օրուան իմաստը զգալու ներքին մղումով։ Բայց վերնախաւը, իշխանութիւնը կամ օլիկարքական հեռատեսիլի կայանները ուրիշ մղումներ ունէին։ Անոնք լուռ չէին։ Վկայ՝ հեռատեսիլի յիշեալ չորս կայանները։

Այս կայաններուն համար բացառիկ առիթ մըն էր նիւթը ամբողջապէս եւ բացառապէս կեդրոնացնելու ցեղասպանութեան վրայ եւ դիւրութեամբ դիմելու ցեղակրօն սովորական դարձած քարոզչութեան, բոլորովին մոռցնել տալով ու կատարելապէս ճնշելով մինչեւ նախորդ օրը կատարուող բուռն իրադարձութիւնները։

Ցեղասպանութիւնը՝ այնպէս ինչպէս ներկայացուեցաւ, կամ այնպէս ինչպէս յաճախ կը սիրենք ներկայացնել, անցեալ մըն է առանց ապագայի, անցեալ մը՝ որ կասեցուցած է ապագան։ Մինչդեռ ցեղասպանութեան մը արժէքային համակարգը մղում մը կրնար ըլլալ տեսնելու եւ կերտելու ապագան՝ ծրագրաւորուած, համախմբուած, առանց արկածախանդրութիւններու, առանց խզումներու, առանց աւանդական կասեցումներու, առանց կուսակցական փառապակումներու։

Միւս կողմէն՝ մէկ օր առաջ աւարտած Յեղափոխութեան առաջին փուլը, իրականութեան մէջ, ապագայի գաղափարականութիւն մըն էր, դէպի առաջ մղուող շարժունակութիւն մը։

Ստեղծուած ցեղասպանական անիրական ու խեղաթիւրուած պատկերը՝ հիմնուած կասեցուած ժամանակի տրամաբանութեան վրայ, ենթադրուած էր ներթափանցել պաշտօնական տրամասացութեան մէջ բացակայ բայց հասարակութեան կենդանի փորձառութեան մէջ վառուող Յեղափոխութեան մէջ, զայն վերածելով անշարժ ու անվարժ դէպքային անդամալոյծ անցեալի մը։

Ցեղասպանութիւնն ալ շահագործուեցաւ ի նպաստ օլիկարքական շահերուն, օլիկարքներ՝ որոնց համար ոչ մէկ իմաստ կը ներկայացնէ ցեղասպանութեան աղիտալի արժէքը, կամ ցեղասպանութիւնը ինքնին իբրեւ արժէք։ Եթէ ժողովրդային շարժումին մասին տեղեկութիւններ տրուեցան լուրերուն մէջ, անոնք ծրարաւորուած էին սովորական անհրապոյր մկրատումներով՝ ամէն բան «օրինական» դաշտ փոխադրելու բնաբանին տակ։

Ծառուկեանի Կենտրոնը Ապրիլ 24-ին փորձեց երկու զգուշաւոր շեղումներ կատարել։ Առաջինը նոյն Ուրուագիծ հաղորդումն էր։ Պետրոս Ղազարեան միաժամանակ հրաւիրեց երեք անկախ լրագրողներ։ Կը նշանակէ իւրաքանչիւրին յատկացնել խօսելու շատ կարճ ժամանակ։ Այսքանով ալ չբաւարարուեցաւ։ Ղազարեան աւելի երկար խօսեցաւ քան երեք զրուցակիցները, անընդհատ ընդմիջելով իրենց խօսքը եւ երբեք առիթ չտալով անոնց ամբողջական միտքեր արտայայտելու։ Քանիցս անոնց դէմքին երեւցաւ դժգոհութեան արտայայտութիւններ։ Գալով գիշերային Էպիկենտրոն խորագիրով լուրերուն, գրեթէ կրկնուեցաւ Ապրիլ 24-ի գիշերուան պատկերը։ Նախ՝ Փաշինեանի տիպարը, եւ ապա՝ կառավարութեան դիւանագիտական պատկերը։

Կատարուածը, կրկնելով կը շեշտեմ, յեղափոխութիւն մըն էր։ Համաժողովրդական շարժում մը յաջողեցաւ տապալել բռնապետը։ Կատարուածը իշխանափոխութիւն չէր, ուժային-վերնախաւային ներքին մաքրագործում չէր, ինչպէս 1998 թուականը։ Կատարուածը ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ էր։ Յեղափոխութիւն բառը, սակայն, ճնշուեցաւ։ Բառի ճնշումով, անկասկած նպատակ դրուած էր ճնշել յեղափոխութիւնն իբրեւ գործողութիւն։

ՎԵՐՋԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Այս բոլորը լաւ բաներ չեն յուշեր։ Եթէ հասնի ղեկավար դիրքի, Փաշինեանի առաքելութիւնը պիտի ըլլայ արտակարգօրէն դժուար։

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, այսօր արդէն կարելի է կարգ մը դրական կանխատեսումներ կատարել։ Շարժումը նախ եւ առաջ կոտրեց Սարգսեանի վարչակարգին պարտադրած մտաւոր լճացումը։ Ծանօթ է, որ 2008 Մարտ 1-ը յառաջացուցած էր աքթիւիսթական ու մտաւոր հետաքրքրական շարժումներ, զորս Սերժ Սարգսեանի վարչակարգը աստիճանաբար կրցաւ վերացնել յայտնի ու անյայտ բռնաճնշումներու միջոցով։ Ենթադրուած է որ Ապրիլ 23-ի յեղափոխութիւնը վերակենդանացնէ այդ շարժումը նոր ենթականերով եւ, բնականաբար, տարբեր ըմբռնումներով ու մարմնաւորումներով։

Ենթադրուած է նաեւ, որ մակերես գայ ազատագրուած միտքով, գաղափարախօսութիւններէ զուրկ հասարակութիւն մը, հեռու ցեղակրօն ազգայնապաշտութիւններէ։

Նիկոլ Փաշինեան քաջ գիտէ՝ որ գլուխը վերացնելով համակարգը կարելի չէ փոխել։ Ապրիլ 25-ի առաւօտեան սկիզբ կ’առնէ փողոցի պայքարի երկրորդ փուլը, ուղղուած օլիկարքական համակարգի ներքին շերտերուն։

Իսկ Սփի՞ւռքը։ Ե՞րբ սփիւռքահայութիւնը պիտի շարժի եւ կարողանայ իրեն շահագործող օլիկարք ղեկավարներէն գոնէ մէկը փոխել։ Հսկայ գործարարական շահոյթներ ձեռք կը բերուին գաղութային ղեկավարի անունով, բոլորին ծանօթ են անունները, բոլորը կը բամբասեն, եւ քանի որ կը բամբասեն՝ բոլորն ալ գոհ են ու երջանիկ: Հսկայ պարտադրանքներ ու գաղափարական զինուորագրումներ կը ձեռնարկուին կառոյցներէն ներս: Իսկ քննադատութիւնը ոճիրի համազօր յանցանք մըն է, անկարելի է քննադատել սփիւռքահայ ղեկավար մը: Սփիւռքահայ կառոյցները բոլոր կարելիութիւնները ունին լռեցնելու քննադատողը, եթէ ոչ վերացնելու:

Գահիրէ, 25 Ապրիլ 2018

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. *Part 1 - Armenia: Poverty Profile in 2008-2015,* http://www.armstat.am/file/article/poverty_2016_eng_2.pdf:

2. Daron Acemoglu and James A. Robinson, *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty,* New York: Crown Business, 2012, p. 68:

3. Սիրանոյշ Պապայեան (հարցազրուցավար), «Այս երիտասարդները նոր շունչ են բերում», *Lragir.am*, 16 Ապրիլ 2018:

4. Ռոզա Յովհաննիսեան, «Իշխանութիւնը թեւաթափ է լինում, հիմա 18-25 տարեկանները չեն զիջում», *Lragir.am*, 20 Ապրիլ 2018, http://www.lragir.am/index/arm/0/country/view/174602:

5. «Հայկական Վերածնունդը սատարում է Մերժիր Սերժիկին շարժումը», *Armenian Renaissance*, 18 Ապրիլ 2018, http://www.armenianrenaissance.org/2018/04/18/14077/:

6. «Դու մեր հայրը չես, եւ մենք քո զաւակները չենք. Սերժ Թանկեանը՝ Սերժ Սարգսեանին», *ՍիվիլՆէթ*, 18 Ապրիլ 2018, https://www.civilnet.am/news/2018/04/18/:

7. ‘Panarmenian Support for Peaceful Protests in Armenia,’ *change.org.*, https://www.change.org/p/members-of-the-armenian-parliament-and-all-political-forces-in-armenia-panarmenian-support-for-peaceful-protests-in-armenia?recruiter=871366601&utm_source=share_petition&utm_medium=email&utm_campaign=share_email_responsive:

8. Տեսագրութիւնը տեղադրուած է YouTube-ի մէջ:

9. «Կոչ սփիւռքահայութեանը», *Եւրոպայի Հայերի Համագումար*, 20 Ապրիլ 2018, http://www.aaeurop.com/?p=21481:

10. ««Ես ձեզ հետ եմ». Սօս Ջանիբէկեանի ելոյթը՝ Հանրապետութեան Հրապարակից», *News.am*, 22 Ապրիլ 2018, https://style.news.am/arm/news/49098/es-dzez-het-em-sos-janibekyani-eluyty-hanrapetutyan-hraparakic.html:

11. «Մտաւորականները շնորհաւորել եւ իրենց զօրակցութիւնն են յայտնել Սերժ Սարգսեանին», *Արմէնպրէս*, 21 Ապրիլ, 2018, https://armenpress.am/arm/news/930874.html:

12. ««Ցանկացած ուժի գործադրման պատասխանատուն Սերժ Սարգսեանն է». գրական համայնքի միասնական յայտարարութիւնը», *Հետք*, 22 Ապրիլ 2018, http://hetq.am/arm/news/87808/cankacats-uzhi-gortsadrman-pataskhanatun-serzh-sargsyann-e-grakan-hamaynqi-miasnakan-haytararutyuny.html: Անընդհատ թարմացուող ստորագրու-

թիւններուն համար տե՛ս՝ https://drive.google.com/file/d/1F3Pt82Aw-r2Yq1ZnmzkSOmgBDv0jddWa/view:

13. «Բացառիկ թիւ՝ յատկացուած Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած զինեալ ապստամբութեան», *Ջահակիր*, 28 Յուլիս 2016, թիւ 1771:

14. «Կաթսաներն ու շերեփները 6-րդ Մասիւի Շոպրոն փողոցում», *Lragir.am*, 23 Ապրիլ 2018, http://www.lragir.am/index/arm/0/videos/view/174825 :

15. «Գագիկ Ծառուկեանը միանում է համաժողովրդական շարժմանը», *Lragir.am*, 23 Ապրիլի 2018, http://www.lragir.am/index/arm/0/country/view/174882:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՆԵՐ ՋԱՀԱԿԻՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

2016

Յաւելուած Ա.
Չորս հարցազրոյց Հրանդ Տինքի հետ

Յաւելուած Բ.
Հայր Լեւոն Զէքիեան, *Մեծ Եղեռնի հարիւրամեակ՝ յիշողութիւն եւ մարտահրաւէր (դասախօսութիւն)*

Յաւելուած Գ.
Թէոդիկի նամակները Արարատ Քրիսեանին, խմբագիր՝ Հ. Աւագեան

Յաւելուած Դ.
Հայկ Աւագեան, *Փարիզի Քոմիւնը, Կայսրութիւնը եւ հայոց ցեղասպանութիւնը. մարքսիսթական-անարշիսթական ընթերցում մը*

2017

Յաւելուած Ե.
Papasian & Co. երաժշտական ընկերութիւնը (ըստ ազդագիրներու եւ յայտագիրներու), հաւաքեց՝ Հ. Աւագեան

Յաւելուած Զ.
Աղեքսանդրիոյ հայկական երաժշտական կեանքի ուրուագիծ (ըստ ազդագիրներու եւ յայտագիրներու), հաւաքեց՝ Հ. Աւագեան

Յաւելուած Է.
Խմբավար եւ երաժշտահան Հայկ Սարգիսեանի Եգիպտոսի շրջանի գործունէութեան ուրուագիծ (ըստ վաւերաթուղթերու եւ փաստագրութիւններու), հաւաքեց եւ պատրաստեց՝ Հայկ Աւագեան

Յաւելուած Ը.
Դաշնակահար եւ մանկավարժ Նուարդ Տամատեանի կեանքի ուղեգրութիւնը (ըստ վաւերաթուղթերու եւ փաստագրութիւններու), հաւաքեց եւ պատրաս-

տեց՝ Հայկ Աւագեան

Յաւելուած Թ.
Ուրուագիծ Գոհար Գասպարեանի Եգիպտոսի շրջանի գործունէութեան (1940-1948), պատրաստեց՝ Հայկ Աւագեան

Յաւելուած Ժ.
Տիրան Կարապետեան. յօդուածներ իր մասին, նկարներու ալպոմ, *(ծննդեան 135-ամեակին առիթով),* հաւաքեց՝ Հ. Աւագեան

Յաւելուած ԺԱ.
Վանիա Էքսէրճեան. բազմերանգ աշխարհ մը համակ կենսունակութեամբ, պատրաստեց՝ Հայկ Աւագեան

2018

Յաւելուած ԺԲ.
Արփիար Արփիարեանի սպանութեան 110-ամեակին առիթով
Ա.- Հայկ Աւագեան, *Արփիար Արփիարեանի սպանութիւնը*

Յաւելուած ԺԳ.
Արփիար Արփիարեանի սպանութեան 110-ամեակին առիթով
Բ.- *Արփիար Արփիարեանի լոնտոնեան թղթածրարը Գահիրէի մէջ*, պատրաստեց՝ Հայկ Աւագեան

Յաւելուած ԺԴ.
Արփիար Արփիարեանի սպանութեան 110-ամեակին առիթով
Գ.- *Մարդը ընդդէմ մարդու. մահափորձեր եւ սպանութիւններ հայկական օրինակով (1890-1908)*, հաւաքեց՝ Հայկ Աւագեան

Յաւելուած ԺԵ.
2008 Մարտ 1-ը ըստ Lragir.am*-ի,* A1+*-ի եւ Հետքի (10-ամեակին առիթով)*, հաւաքեց՝ Հայկ Աւագեան

Յաւելուած ԺԶ.
Հայկ Աւագեան, *Թաւշեայ Յեղափոխութիւն Հայաստանի մէջ. Ա. փուլ (13 – 23 Ապրիլ 2018)*